Bakı Dövlət Universiteti
magistrant, Hidayət Əhmədzadə Elçin oğlu
hidayat02@mail.ru

GÖMRÜK PROSEDURLARININ TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Müasir dövrün inkişaf tendensiyaları onu göstərir ki, işinin birabaşa idarə edilməsi sahəsində mütərəqqi addımlar atılmasa effektiv nəticələr əldə etmək mümkün deyil. Təbii ki, bu fakt özünü inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsində də açıq – aydın göstərir. Azərbaycan Respublikası da bütün sahələrdə olduğu kimi qabaqcıl təcrübədən istifadə baxımında müvafiq mövqe sərgiləməlidir. Yəni, gömrük işinin effektiv təşkilinə səmərəli idarəetmə aspektindən yanaşılmalıdır. Azərbaycanda gömrük işinin dünya standartlarına uyğun inkişafi daxili iqtisadiyyatın şəffaflığının artırılması, onun dünya iqtisadiyyatına daha da inteqrasiyası şəraitində həyata keçirilir. Bu da, özlüyündə Ümumdünya Gömrük Təşkilatı tərəfindən işlənib hazırlanmış Gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi və uyğunlaşdırılması üzrə beynəlxalq konvensiyanın, eləcə də Beynəlxalq ticarətin asanlaşdırılması və təhlükəsizliyinə dair çərçivə standartlarının müvafiq sahədə keyfiyyətin yüksək olmasına dair tələblərinə uyğun olmalıdır. Bu vəzifənin yerinə yetirilməsi yalnız Azərbaycan Respublikasında gömrük xidmətinin inkişaf səviyyəsinin yeni mərhələsinə çatması ilə mümkündür.

Açar sözlər: *Azərbaycan Respublikası, gömrük prosedurları, təkmilləşdirilmə, istiqamətlər, şəffaflıq.*

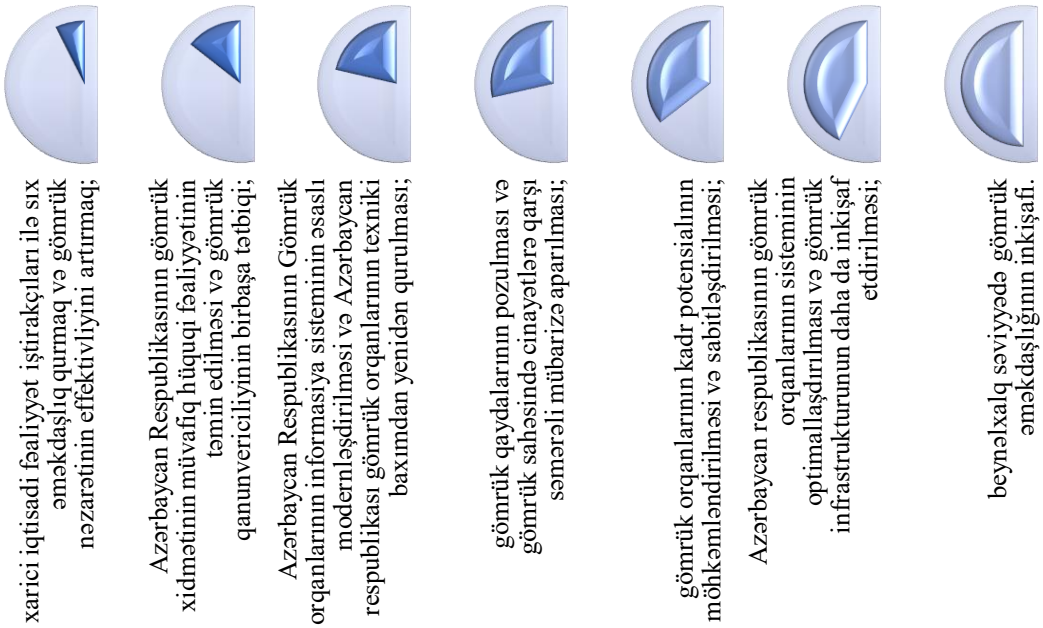
GİRİŞ

Azərbaycanda gömrük xidmətinin və gömrük rüsumlarının təkmilləşməsi, yenilənməsi prosesi uzun tarixi bir prosesdən keçmişdir. Siyasi vəziyyətin dəyişməsi birbaşa olaraq gömrük sahəsində öz əksini tapmışdır. Gömrük sferası ölkənin malik olduğu iqtisadi və digər sahələrdəki siyasətin təzahürüdür.

ƏSAS HİSSƏ

Gömrük prosedurlarının optimallaşdırılması, onların şəffaflığının artırılması, xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarına məlumat və məsləhət vermə təcrübəsinin genişləndirilməsi, həmçinin gömrük infrastrukturunun inkişafi və buraxılış qabiliyyətinin artırılması, Azərbaycan Respublikasının dövlət gömrük sərhədindən keçmə məntəqələrinin potensialı və texniki avadanlıqlarının artırılması, xarici iqtisadi fəaliyyət üçün əlverişli şəraitin yaradılması, hüquqi və fiziki şəxslərə gömrük xidmətlərinin göstərilməsinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması xarici iqtisadi fəaliyyətdə iştirak iqtisadi subyektlərə, biznes sahəsində iqtisadi inkişafin artım tempinə, həmçinin əhalinin rifah səviyyəsinə təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasının əsas istiqamətləri aşağıdakılardır: [1].

Şəkli 1. Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasının əsas istiqamətləri

Bu istiqamətdə müsbət nəticələrə nail olmaq istifadə edilən gömrük prosedurlarının effektivliyini, risk avtomatlaşdırma mexanizmlərinin istifadə edilməsini, müasir avtomatlaşdırılmış sistemlərin və ən son informasiya texnologiyalarının istifadəsinin sistemli şəkildə analiz edilməsi, elektron məlumat ötürülmə vasitələrinin istifadəsi olmadan mümkün deyildir və fəaliyyət digər bölmələr və təşkilatlarla əlaqələndirilməlidir. Bu işin əsas elementi gömrük nəzarəti üçün sərf olunan vaxtın azaldılmasına, məhsuldarlığının yüksəldilməsinə və malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük proseduru altında mümkün olan ən tez yerləşdirilməsini həyata keçirəcək yeni bir gömrük nəzarəti sisteminə keçiddir.

Yeni gömrük nəzarəti sisteminin əsasları onun keçirilməsinə dair prosedur və şərtlərdir ki, onlar da mümkün qədər aydın və şəffaf olmalıdır, vahid informasiya məkanına malik, effektiv informasiya və texniki dəstək, həmçinin hüquq-mühafizə yardımına malik olmalıdır [2].

Bu sistemin istifadə edilməsi gömrük nəzarəti prosesinə informasiya texnologiyalarının tətbiqi, eləcə də elektron sənəd dövriyyəsi və malların və nəqliyyat vasitələrinin elektron bəyannaməsinin təqdim edilməsini nəzərdə tutur.

Müasir dövrdə gömrük məlumat sistemi daim inkişafdadır. Təkmilləşdirmə layihəsi çərçivəsində gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin əsas prosesləri, gömrük ödənişlərinin toplanması və risklərin idarə edilməsi sistemini birləşdirən yeni inteqrasiya olunmuş sistem hazırlanmalıdırır [3].

Dünya təcrübəsi göstərir ki, risklərin idarə edilməsi sisteminə aid düzgün qurulmuş elektron bəyannamə ödənişlərin və yığımların toplanmasında artıma, eləcə də xərlərilərin, həmçinin xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçıları, o cümlədən gömrük orqanları işçiləri tərəfindən qaydaların pozulması halların qarşısının alınması azalma ilə nəticələnə bilər.

Gömrük işinin effektivliyinin artırılması məqsədilə idarəetmənin imkanlarından istifadə edilməklə müvafiq sahə ciddi şəkildə tənzimlənməlidir. Gömrük tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi gömrük əməliyyatlarının təkmilləşdirilməsi və gömrük texnologiyalarının inkişafi, xarici ticarət fəaliyyətinin tarif və qeyri-tarif tənzimlənməsi tədbirlərinin tətbiqinin effektivliyinin artırılmasını nəzərdə tutur. Bu da Azərbaycan Respublikasının milli maraqlarının xarici iqtisadi fəaliyyət sahəsində təmin edilməsinə xidmət edir.

Hazırkı mərhələdə Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları ölkə regionlarının xarici iqtisadi fəaliyyətinin intensivliyinin artırılması, sərnişinlərin və nəqliyyat vasitələrinin həcminin dəyişməsi fonunda həyata keçirilən aktiv institusional inkişaf mərhələsindədirlər. Gömrük orqanları

xarici ticarət fəaliyyətində yüksək səviyyəli peşəkarlıq göstərərək cinayətkarlığın qarşısının alınması ilə bağlı xarakterizə edilən çətin şəraitdə intensiv fəaliyyət həyata keçirirlər. Azərbaycan Respublikasında gömrük işinin təkmilləşdirilməsi ölkənin ümumi iqtisadi siyasətinə uyğun gəlməlidir. Hal – hazırda Azərbaycanda qeyri-neft iqtisadiyyatının davamlı və dayanıqlı, eləcə də rəqabətqabiliyyətli inkişaf etməsi dövlətin iqtisadi siyasətində prioritet istiqamətdir.

Əsası Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş, uzunmüddətli dövr üçün düşünülmüş iqtisadi siyasət ölkədə makroiqtisadi sabitlik və dinamik iqtisadi inkişaf üçün əsaslı zəmin yaratmışdır. Nəticədə Azərbaycanda geniş sahibkarlar kütləsi yaranmış, Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında qeyri – dövlət iqtisadi subyektlərinin əhəmiyyəti daha da çoxalmış və ümumdünya iqtisadi sisteminə inteqrasiya sferasında önəmli irəliləyişlər əldə edilmişdir [4].

Davamlı iqtisadi islahatlar çərçivəsində aparılan iqtisadi təkmilləşdirmə və islahat siyasəti qlobal iqtisadi sistemin tələblərinə uyğun yeni konseptual fikirlərlə daha da təkmilləşdirilmiş, strateji hədəflərə uyğun olan azad bazar münasibətlərinin və özünüinkişaf qabiliyyətinə xas olan sosialyönümlü, şaxələndirilmiş milli iqtisadiyyatın formalaşdırılması təmin edilmişdir. Ölkənin gömrük orqanlarının məqsədyönlü fəaliyyəti ümumi iqtisadi siyasətin tərkib hissəsi kimi mütərəqqi nəticələr əldə etməyə xidmət edir.

Ümumiyyətlə, həyata keçirilən məqsədyönlü iqtisadi tədbirlər nəticəsində dünya neft məhsulları bazarında baş verən çalxalanmalara baxmayaraq Azərbaycanda makroiqtisadi sabitlik qorunub saxlanılmış, qeyri - neft sektoru subyektlərinin və ümumilikdə iqtisadi regionların sabit inkişafi sürətlənmiş, ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarından effektiv istifadə təmin edilmiş, sahibkarlıq subyektlərinə dövlət dəstəyi gücləndirilmiş, münbit biznes və investisiya mühiti yaradılmış, vətndaşaların sosial vəziyyəti mütəmadi olaraq müsbətə doğru dəyişmişdir. Aparılan məqsədyönlü islahat siyasəti ilə bağlı olaraq, o cümlədən Azərbaycanda reallaşdırılan iqtisadi siyasətin və islahatların davamlılığını təmin etmək məqsədilə iqtisadiyyatın hazırki vəziyyətinin daha dərin analizi və müasir iqtisadi inkişaf strategiyasının hazırlanması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 16 mart tarixli 1897 nömrəli Sərəncamı ilə "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri" təsdiq edilmişdir. Starteji yol xəritəsinin institusional islahatlar bölməsinə nəzər salsaq və ümumiləşdirmə aparsaq bir sıra vacib məqamlarla yanaşı gömrük prosedurları ilə bağlı məsələdə də təkmilləşdirmənin və islahatlar siyasətinin ölkənin ümumi, strateji inkişafi ilə bağlı olduğunu görürük. Xüsusilə, müxtəlif istiqamətləri əhatə edən yol xəritələri özündə yeni iqtisadi artım yanaşmasını əks etdirir. Buna görə də strateji seçim məhsuldarlığa əsaslanan iqtisadi artım yanaşmasının yaradılmasıdır.

Azərbaycanın gömrük prosedurlarının təkmilləşdirilməsi, yalnız ekonomik səmərə verməklə qalmayıb, eyni zamanda ölkənin beynəlxalq ticarətdə rəqabət qabiliyyətini artırır. Bu istiqamətdə atılan addımlar, daha geniş iqtisadi islahatların bir tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilməlidir. Gömrük sistemində aparılan dəyişikliklərin uğurlu olması, həm də müvafiq qanunvericilik bazasının gücləndirilməsi və beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsindən asılıdır.

NƏTİCƏ

Müasir şəraitdə xarici iqtisadi əlaqələr və gömrük fəaliyyətinin sahələri qloballaşma və regionalizasiya faktorlarının təsiri altında formalaşır və bu sahələrdə ictimai siyasət strategiyalarının formalaşması üçün şərtlər müəyyənləşdirilir. Bununla əlaqədar xarici iqtisadi fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və gömrük sisteminin kompleks şəklində müasirləşdirilməsi məsələlərini nəzərdən keçirmək məqsədəuyğundur. Bu gün gömrük orqanları xarici iqtisadi əlaqələrin qurulması sahəsində bir növ tənzimləyici rolunda çıxış edir, məhsuldar qüvvələrin inkişaf səviyyəsinə, xüsusilə milli iqtisadiyyatın strukturunun yenidən qurulması baxımından müəyyən təsir göstərir. Belə təsirin effektivliyi ən azı beynəlxalq ticarətin həcminin artırılmasında özünü göstərir.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Mehrəliyev İ., Abduləzimov Ə.(2008), Gömrük fəaliyyətinin iqtisadiyyatı, Bakı, "Adiloğlu nəşriyyat", 320səh.
2. Məmmədov N., Bərxudarov M.(2006), İqtisadi təhlükəsizlik, Bakı, "İqtisad Universiteti nəşriyyatı", 452səh.
3. Nuriyev C.Q., Əliyev, A.Ə., Atakişiyev M.C.(2012), Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi, Bakı, "Apostrof " 288səh.
4. Şəkərəliyev A.Ş, Həmidova M.Y.(2006), Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi, Bakı, "Hüquq ədəbiyyatı nəşriyyatı",
5. Şəkərəliyev A.Ş.(2009) Dövlətin iqtisadi siyasəti: Reallıqlar və perspektivlər, Bakı, "İqtisad Universiteti", 415 səh .

MAIN DIRECTIONS OF IMPROVING CUSTOMS PROCEDURES

SUMMARY

The development trends of the modern era show that it is impossible to achieve effective results if progressive steps are not taken in the field of direct management of its work. Naturally, this fact is clearly evident in the experience of developed countries. The Republic of Azerbaijan, as in all areas, should also demonstrate an appropriate position in terms of using advanced experience. That is, the effective organization of customs work should be approached from the aspect of effective management. The development of customs work in Azerbaijan in accordance with world standards is carried out in the conditions of increasing the transparency of the domestic economy and its further integration into the world economy. This, in itself, should comply with the requirements of the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures, developed by the World Customs Organization, as well as the framework standards for facilitating and securing international trade, regarding high quality in the relevant field. The fulfillment of this task is possible only by reaching a new stage in the level of development of the customs service in the Republic of Azerbaijan.

Keywords: *Republic of Azerbaijan, customs procedures, improvement, directions, transparency.*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТАМОЖЕННЫХ ПРОЦЕДУР

РЕЗЮМЕ

Тенденции развития современной эпохи показывают, что невозможно достичь эффективных результатов без осуществления прогрессивных шагов в области непосредственного управления бизнесом. Конечно, этот факт также наглядно проявляется в опыте развитых стран. Азербайджанская Республика, как и во всех сферах, должна продемонстрировать соответствующую позицию в плане использования передового опыта. Другими словами, к эффективной организации таможенной работы следует подходить с точки зрения эффективного управления. Развитие таможенной работы в Азербайджане в соответствии с мировыми стандартами осуществляется в контексте повышения прозрачности отечественной экономики и ее дальнейшей интеграции в мировую экономику. Это само по себе должно соответствовать требованиям Международной конвенции об упрощении и гармонизации таможенных процедур, а также Рамочным стандартам по упрощению и безопасности международной торговли, разработанным Всемирной таможенной организацией, к высокому качеству в соответствующей области. Выполнение этой задачи возможно только путем выхода на новый этап развития таможенной службы в Азербайджанской Республике.

Ключевые слова: *Азербайджанская Республика, таможенные процедуры, совершенствование, направления, прозрачность.*